

pogosto velikih sodov, natlačenih z jabolki. Ljudje so jih nametali v sod, zavečili ga in zabili. Nasledke takšnega napačnega ravnanja vidimo, kedar sod odpremo; polovica sadja je skvarjena; za slabo sadje pa ni kupcev, ko bi jabolka Bog vedi kako po ceni ponujali. Tirolski sadni tržci dajejo pa lep vzgled. Kar je namiznega sadja ovijejo sleharno jabolko, vsako hruško prav opazno v svilnat papir — Seidenpapier. — Tako ovitih jabolk vložijo po 50, 100 ali 250 vkup v posebne zaboje na trdno, da jih nič ne pregane. Cenejše sadeže vlagajo tudi v sode, ki so pa za četrtno manjši od naših.

Naši sadni vrti.

Naši sadni vrti so v obče še prav zelo slabi; lepote naj bi bili našim hišam in pristavam ter donášali nam lepega dobička, pa so le zapuščen kos zemlje, kateri neznatno malo koristi.

Kaj je slabega po naših vrtovih, kako je sadje vzgojevati itd., to hočemo v nastopnih vrstah nekoliko popisati.

Na vrtu imejmo najprvo samo dobro sadno drevje, bodisi kupčijskih vrst ali za domačo porabo v sušilo ali mošt. Zato ne sadi drevja, katero ti rodi malovreden sad, in spravi z vrta neplodno in staro drevje. Lahko trdimo, da polovica drevja po naših vrtovih rodeva malovredno sadje. Nujno je torej potrebno po naših vrtih precepiti malo in slabo rodeče drevje s takimi vrstami ali sortami, katere so uže izkušene kot dobre. V našem listu smo uže mnogokrat pisali o dobrih vrstah, pa hočemo še večkrat. Precepljati je najbolje spomladi. V ta namen požagamo drevesu, ki je staro do 40 let, vse veje doli do tistih, na katere bodemo cepili. Rane od žage porežemo potem gladko in jih vse zamažemo prav skrbno s cepilno smolo. Čez tri leta imamo zopet rodeče drevo, katero nam pa daje sedaj obilo lepega in dobrega sadja.

Pa ne le, da precepe prav živo priporočamo našim sadjarjem, ampak tudi da pomlade svoje staro drevje, katero videzno peša v rodovitnosti ter pričenja kazati suho vejevje. Pomladitev imenujemo prav močno skrajšavo vseh vej, s čimer prisilimo drevo, da naredi nov in čil les. Kar čudovito je, kako se obraste tako pravilno pomlajeno drevo in kako postane zopet rodno.

Sedaj hočemo omeniti najpoglavitejšega sadjarskega opravila po naših zanemarjenih vrtih. Naši sadjarji naj vendar izpoznajo, da brez gnojenja ne smejo nadejati se lepega ter brez napake sadja, niti da jim bode drevje obilno in stanovitno rodevalo pa zlasti krepko se razvijalo. Gnojiti moramo sadnemu drevju vsaj vsako tretje leto, kako pa, o tem hočemo ob svojem času še katero reči. Sadnemu drevju lahko gnojimo skoraj vse leto. Posebno po dobrih letinah, ki so drevje zelo oslabilo, moremo z gnojenjem drevo prisiliti, da začne iz nova krepko rasti in roditi.

Razen navedenih opravil je po naših sadovnjakih še marsikatero koristno delo opravljati. Tako moramo zemljo zlasti okoli mlajšega drevja večkrat zrahljati, poganjke iz korenin (pri češpljevem in drugem drevju) odstraniti, pregosto vejevje razredčiti, vodene, nerodovitne poganjke iztrebiti ali jih rodovitne storiti, če jih primerno skrajšamo.

Čistiti debla mahu ter druge nesnage je tudi važno opravilo, poleg tega je tudi treba obirati in zatirati gosnice in drug mrčes.

Neobdelani in zanemarjeni sadovnjaki so v pravo sramoto lastnikom, a lepo skrbno in pravilno obdelan sadni vrt je pa obilen vir dohodkov in lepota vsakemu posestvu. Na delo torej, slovenski sadjarji, in ravnajte se po tem pouku!

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

111.

Moskiti.

Moskiti vznemirjajo človeka vsak čas, po dnevu in po noči, ali vsak pot so druge vrste, katere na plen lete. Kedar se eni moskiti zgube, ima človek malo časa mir, ali ob svojem času se prikažejo drugi roji, da stražo izmene, kakor misijonarji vele. Od polusedme ure zjutraj pa do pete ure popoldne gospodarijo pravi moskiti. Jedno uro po solnčnem zahodu dojdejo na vrsto tempranerosi. Le-ti koljejo poldrugo uro, potem zginejo. Čez nekoliko minut se pokažejo zankudosi, kateri vse do svitanja vrše okrog. Moskiti odlete v časih v daljne kraje.

V nekater kraj nenadoma privrše novi moskiti, kakeršnih do tedaj niso poznavali. Na nekem kraju ob Magdalenskej reki ni bilo drugih komarjev kakor „jejeni“. Ker ti komarji samo po dnevu letajo, imeli so ljudje mir vsaj po noči. Leta 1861 so se nenadoma pojavili veliki ponočni komarji, tako da ubogi ljudje niso vedeli kam bi se po noči vlegli.

Mnogi se čudijo, da hočejo ljudje v takih krajih ostati in živeti in da se celo drugi k njim doseljujejo. Kjer je kosec kruha, tam se koj dobe ljudje, če tudi jih moskiti koljejo, da je joj. Ljudje so se tako privadili te nadloge, da se vznepokoje, kedar za malo časa moskiti zginejo. V Esmeraldi so pripovedali Humboldt, da je nekega dne 1795. l. eno uro pred solnčnim zahodom nakrat moskitov zmanjkalo. Ob tem času je bil zrak navadno oblačen od moskitov, a sedaj celih dvajset minut ni bilo ugledati prav nobenega, da-si ni bilo vetra. Ljudje so vsi veseli drug drugemu čestitali in se popraševali, ali bode ta sreča dolgo potrajala. Ali kmalu so

se jeli tudi bati, češ, da se je red v naravi premenil. Stari Indijanci so trdili, da to ne pomeni drugo, kakor hud potres. Vse se je živo prepiralo in pazilo na vsak trepet perja. Kedar so se moskiti zopet pokazali, odleglo je ljudem, kakor da se jim je težak kamen odvalil. Vsi so bili zopet zadovoljni.

112.

Tsetse.

Tsetse je muha, med vsemi muhami najhujša. Komaj bi verjeli, da je največ znanstvenih ekspedicij v centralne pokrajine južne Afrike spodletelo edino le radi jedne male muhe, ki ni nič večja, od naše pahišne muhe. Vsi potniki s teh krajev pripovedajo o tej muhi kakor o največji nadlegi. Muho to nazivajo tsetse. Rujava je in po zadku se jej vleče poprek nekoliko rumenih prog. Krila so jej daljša od života. Kakor je zloglasna in opasna ta muha, vendar je mnogo stvari ki se je ne boje. Ne boji se je človek, ne divja zver, od domačih živalij tudi ne svinja, mezeg, osel in koza. Ali je tem nevarnejša govedu, konju, ovci in psu, ker od vboda te muhe lahko te živali poginejo. V mnogih krajih centralne Afrike ne morejo radi te muhe omenjenih koristnih živali rediti. Muha sicer vbada tudi človeka in ostale živali, ali nobenemu ne škoduje, vendar se vse te muhe boji. Muha dobro vidi, ker se kot strela spusti z visokega drevesa uprav na ono mesto, kjer jej je moči najbolje vbosti, pripoveda nam potnik M. Castelleau. Potnik M. Chapmann pa pripoveda, kako je moral v južnej Afriki se dobro zaviti, da se je ubranil tem krviželjnim muham. Ali če se je le zapel ob trn in se je na obleki naredila luknja, koj je priletela muha, kakor da je vedela in se je zabadla v kožo.

Tsetse roji najhujše ob reki Zambezi. Drži se grmovja in trstia, ki se širi ob reki, kajti ona ljubi najbolje močvirne kraje. Afriške živali poznajo uže z daleč glas svoje krvne neprijateljice, in čim ga zaslišijo, popade jih grozen strah. Nekateri živali so vbodi mušji zelo opasni, tri, štiri take muhe morejo pod zlo spraviti vola. Potnik Green je moral opustiti daljno potovanje, ker so mu od teh muh poginile vse živali, ki jih je potreboval za potovanje. Glasoviti potnik Livingstone je zgubil pri Zambezi štiriintrideset prekrasnih volov, da-si so bili malo okljani.

„Najznačajnejše za vbod te muhe je to,“ veli Livingstone, „da ne škoduje niti človeku niti divjeji živali, tudi teletom ne, dokler so pri sescu. Nam osebno ni vbod nikdar nobene večje nadlege napravil, da-si smo živeli cela dva meseca med muhami.“

„Ako dojde muha človeku na roko, pa jo pusti v miru, ondaj vidi, kako se rilce muhi razdeli na troje. Srednji del se globoko zabode v kožo, potem ga potegne nazaj, a na to brzo dela s svojimi čeljusti. Koža od vboda jasno porudi. Zadek, ki je do sedaj bil stisnjen in sploščen, polni se bolje in bolje in se širi, in kedar se muha napije krvi, mirno se vzdigne in odleti. Po vbodu začuti človek, da ga koža malo srbi, ali ta bolečina ni

hujša od one, ki jo napravljajo moskiti. Na volu prvi učinek tudi ni dosta hujši videti kakor na človeku in žival tudi ni vznemirjena. Ali čez nekoliko dni potem začne živali iz oči in nosnic se cediti, tudi se začne tresti od mrzlice. Dolenji del čeljusti pa začne otekati. Govedo od dne do dne postaja mršavejše, četudi se še po navadi pase. Na to mu oslabe vse mišice, liti začne iz njega, ne je več, popolnoma opeša in pogine. Ako so goveda tolsta, kedar jih muhe okoljejo, postanejo nezavestna, oslepe in kmalu poginejo. Nagel premen top-line, vzlasti ob deževju, pospešuje razvoj bolezn. Žival slabi od dne do dne in naj delajo ž njo kar hočejo, naposled vendarle pogine.“

Osel, mezeg in koza so pa prav tako srečni kakor človek in divje živali. To je razlog, da je koza edina domača žival mnogoštevilnim plemenom, ki stanujejo okoli reke Zambezi, kjer je muha tsetse prava nadloga. Bili smo med antilopami, bivoli, cebrami in svinjami in vse te živali so mogle brez škode bivati med muhami, da-si je tako mala razlika med volom in bivolom, med ovco in antilopo, med konjem in zebro. Res nam ne gre v glavo, da muha enej živali škoduje, a drugej ne. Teletu ne škoduje muha, dokler je ono pri sescu, dočim pes, ako se napije mleka od bolne krave, gotovo pogine. Ti pojavi so tako čudni in nenavadni, da smo mislili, ta nadloga prihaja od kake biline a ne od muhe, no major Vardon z Madrasa je rešil to vprašanje. Odšel je s konjem na brežiček, kjer je bilo zloglasnih muh, pa ni dal konju niti vgrizniti trave. Pomudil se je na brežičku samo toliko, da je pregledal okolico in vlovil nekoliko muh, katere so mu konja zbadale. Deset dni pozneje mu je poginil konj.

Kedar morajo potniki ali trgovci gnati govedo po opasnih krajih, gonijo le ob hladnem času in to samo v jasnej noči. Takrat so muhe radi hladu kakor otrpnjene. Brez te previdnosti bi govede vselej prišla v nesrečo.

(Dalje nasl.)

Politične stvari.

Govor poslanca Kluna

v državnozborni seji dne 21. marca t. l.

(Dalje).

Koroški deželni šolski svet pripisuje zgoraj navedenim izjavam jako veliko važnost. Saj je sedaj v prijetnem položaji, da nam more odgovarjati s tem, kar se je v resnici zgodilo, s tem namreč, da slovenski narod sam ne mara tega, kar zanj zahtevamo, da je popolnoma zadovoljen z vredbo šole, kakoršna je sedanja na Koroškem. Tudi gospod poslanec za Beljak je menda tega mnenja, ker je rekel nasproti mojemu ožjemu somišljeniku, ki je v glavni razpravi govoril, (čita): „da o ljudski šoli na Koroškem gotovo zaradi tega ni govoril, ker